

כמה גדול וחשוב הוא כל התאמצות קטן בעבודת ה'

והנה גם בהמשך פרשתינו אנו רואים את היסוד הזה, דהרי להלן כתיב (ט,כג) "ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית", ופרש"י, "אין כתיב ויקחו אלא ויקח לומר על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית", והנה העומד מן הצד ורואה את שניהם מתאמצים במצוה היה משבחם על כך כראוי להם, אך התורה מדקדקת לכתוב 'ויקח' בלשון יחיד, לומר ש'שם' נתאמץ במצוה יותר מיפת, ובספר תולדות יצחק כתב שמכאן נלמד ששנים העושים מצוה האחד נוטל יותר כאשר האחד מקדים ומתאמץ בעשייתה.

והנה שמעתי להעיר בדרך צחות, שנמצא איפוא שהחילוק בין שם שנתאמץ יותר לבין יפת - הוא החילוק שבין חיים למוות, כי שם זכה לטלית של מצוה בחיים, ואילו יפת זכה לקבורה במוות.

« כל התאמצות מצדנו הוא אוצר גדול מאין כמוהו »

והנה מכאן אנו יכולים ללמוד מוסר השכל גדול גם על מהות ההתאמצות שלנו בתורה ובמצוות, והיינו שכל מצוה ומעשה אפי' הקטן ביותר נמדד ונשקל כפי ערכו המדויק, ועל כל תוספות המועטות ביותר, יקבל עליה שכרו משלם, וכל אותה מצוה יכול להיקרא על שמו מחמת שהוא התאמץ בה.

וידוע המעשה עם אשת הגר"א מוילנא זצ"ל אשר סיכמה עם חברתה שמי מהם שתפרד מן החיים לעולם שכולו טוב ראשונה, היא תתגלה לאחר מכן לחברתה בחלום ותספר לה על ההולך שם, וכשנפטרה חברתה ראשונה, אז באה אל אשת הגר"א בחלום הלילה וסיפרה לה, כי אי אפשר לתאר מהו השכר הגדול על מה שפעם הצביעה בידה לחברתה להראות לה היכן גר עשיר שיכלו להתרימו.

כמו"כ מבהיר ומחדד את הדברים הגר"א דסלר זצ"ל (בספרו מכתב אליהו ח"ג ע' 14), וכותב שם כי כלל זה נאמר אפילו על צער כל דהו, כי בשמים מתחשבים אפילו עם הצער הכי קטן, כאמרם (ערכין טז:) עד היכן תכלית יסורים, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים, לכן גם על צער קטן נאמר ששכר המצוה הוא פי מאה משכר מצוה זו כשהוא נעשית בלא צער כלל, ואם יתוסיף מעט צער נוסף בעשיית המצוה, יוכפל השכר שוב פי מאה (בסך הכל פי רבבה), כי הרי חשבון זה נאמר על כל דרגה ודרגה של צער, כך שכל צער גדול יותר מכפיל את השכר פי מאה משכר המצוה המגיע עד לידי צער קטן ממנו במקצת, מאחרי שכלפי הדרגה הגדולה נחשבת הקטנה הימנה כמו שלא בצער.

נמצא לפי חשבון זה, שערך המצוה כאשר האדם מצטער בעת קיומה, יכול להיות גדול אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים מערך אותה המצוה כאשר נעשית בלי צער.

ומעתה לעולם לא יפטר האם את עצמו ויאמר עשיתי המצוה כבר ויצאתי ידי חובתי, משום שכלפי שמיא כל דבר מדוקדק מאד, ולכן ישתדל בכל כוחו להשקיע במצוה, והאפילו בתוספות המועטות ביותר, ובוה תגדיל עבודתו לה' כראוי ויקבל על כך את שכרו.

« הקב"ה התיר לנח להשתמש עם הבעלי חיים »

כתוב בפרשתינו (i, ב) "מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו, ומן הבהמה אשר לא טהורה היא שנים איש ואשתו", ומדייק האור החיים הק', שזוהי שהתבטאה התורה הק' בלשון 'תקח לך' אנו לומדים שני דברים, א', שהמצוה היא שאברהם אבינו בעצמו יטרח לקחת תשלום השבעה, מפני שמעצמן לא יבואו אלא שנים מכל מין, כדכתיב להלן (פסוק ט') שנים שנים באו אל התיבה, וכן כתוב בדברי הרמב"ן (שם) שבאו מכל מין ומין זוג אחד מעצמם - זכר ונקבה, ונח הוסיף להביא מן הטהורות עוד ששה זוגות, 'כי הבאים להנצל באו מעצמם'.

ועוד ממשיך האור החיים וכותב, שעוד למידים מלשון התורה הק' שכ' 'תקח לך', שמותר היה לנח לקחת מן הבהמות לעצמו ולצרכיו, ובלשונו הק': "ובזה לא יקשה מי התיר לנח להקריב קרבן מהבהמות בלא רשות האדון, כי אלה ציוה ה' לקיום המין, ואולי כי טעמו של ה' להיות שהעולם צריך להם ביותר כי הגם שלא הותר לו לאכול בשר עד אחר המבול כמבואר בסהדרין (ט:): מ"מ אפשר שהעולם היה צריך ביותר לאלו הבעלי חיים כמו שור לחרישה, ושה ועז לצמרן ולחלבן, וכן אחרים כ"א לפי עניינו, יצו ה' להשאיר מהן שבעה ולא לקרבן, אלא במה שרשם ה' יאמר תקח לך, הראהו כי הם צרכי עצמו, ולזה עשה בהם כחפצו והקריבם לה' והצליח בקרבנו ונרצה לו, כמו שכתוב להלן (ח, כא) וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף וכו', ואם ירצה גדי לאכול מהם ישחט ויאכל, כי הותר לו הבשר במה שאמר תקח לך שהוא לצרכך, רמז לו שלאחר המבול יותר לו הבשר, ואם ירצה לאכול מהם יוכל לשחטו ולאוכלם", עכ"ל.

« צריך להתאמץ על מצוה »

והרמב"ן מעלה בזה נקודה חשובה ביותר בענין עבודת האדם את קונו, וכותב בזה"ל: "אבל השבעה שבאו מן הטהורים היה לצורך הקרבן ואלו לא באו דרך נס אלא היה צריך לטרוח בעצמו במצוה, כי למצוה אינו מן הראוי שיהיה דרך נס, אלא אדרבה החשיבות היא כשהוא בטורח ובצער."

וכדבר הזה ממש מצינו גם בפרשת חיי שרה על הפסוק (כד, טז) ותרד העינה ותמלא כדה ותעל, וירץ העבד לקראתה, ופירש רש"י שראה שעלו המים לקראתה, וכתב הרמב"ן: "נראה שדקדקו כן מלשון ותמלא כדה ותעל שלא אמר "ותשאב ותמלא", ונעשה לה הנס בפעם הראשונה, כי אחרי כן כתוב "ותשאב", והעבד כשספר להם אמר (להלן פסוק מה) ותרד העינה ותשאב אולי לא יאמינו", עכ"ל הרמב"ן.

והנה הרמב"ן לא ביאר בזה מדוע באמת היה לה הנס רק בפעם הראשונה, אך הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בספרו "אזנים לתורה", עמד על כך וביאר ביאור נפלא על פי דברי הרמב"ן, כי בפעם הראשונה שאבה לעצמה, ובוזה היה לה נס ועלו לקראתה המים, משא"כ בפעם השניה ששאבה עבור אליעזר וגמליו ובוזה היה לצורך מצוה, ולכן לא נעשה לה נס ולא עלו המים לקראתה, כדי שיהא המצוה בטורח ויגיעה שזוהי חשיבות המצוה ומעלתה.

ובאמת זהו יסוד גדול בעבודת השם בכללות, לזכור ולידע שכל הקשיים הם באמת סולם לעלות בו ועי"ז לזכות ולהצליח יותר, כי אמרו חז"ל (אבות דרבי נתן פ"ג ה"ו) טוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריח, וכל פעולה בצער ובקושי חשוב הרבה לאין ערוך מאילו היה עושה אותה שלא בצער, ואם היה האדם זוהר ויודע זאת, אם כן כל הנסיונות והקשיים לא היו מפילין אותו, ואדרבה האדם היה מנצל את הקושי להתעלות ולזכות ליותר סייעתא דשמיא.

« ישנה שכר נפרד ומיוחד על כל דבר שבא בקשיים ובצער »

יותר מזה מצאנו במהר"ל, דהנה בגמ' (מכות דף כג.) אמרו ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמתן, הפורש מהם על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, והקשה המהר"ל הלא אמרו (אבות פ"ב מ"א) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, וא"כ איך אמרו כאן ק"ו גבי מתן השכר.

וכתב המהר"ל שיש ב' בחינות בקבלת שכר, הא' מצד המצוה עצמה, שהקב"ה נותן שכר המצוה עצמה, ובזה אי אתה יודע מתן שכרן של מצות, ויכול להיות שיש שכר יותר על קלה מבחמורה, ואין השכר תלוי כלל בקלות ובחמורות, אבל השכר שיש על ה**טורח** במצוה וההוצאות שמשלם עבור המצוה, בזה ודאי לפום צערא אגרא, והשכר הוא לפי ה**טורח** והוצאה שיש לאדם, וכן גם כשבא עבירה לידו ומתאוה לעבירה וכופה את יצרו, נותנין לו שכר כפי הצער שכופה את יצרו, ועל זה הוא שאמרה התורה בדם למען יטב לך, היינו כשבא עבירה לידו ומתאוה לדם ואינו אוכל, ודאי מקבל שכר על זה, ועל זה נאמר למען יטב לך ולבניך, ועל זה אמרו ק"ו בעבירות שהאדם מתאוה להם, דק"ו שיש שכר על זה, עכ"ד המהר"ל.

הרי לנו שיש על ה**טורח** שכר מיוחד בפני עצמו, ולא זו בלבד שכשקייים המצוה ב**טורח** ובקושי, המצוה עצמה חשובה יותר, אלא יש עי"ז שכר בפני עצמו, ובזה השכר יודע וגלוי שהוא לפי ה**טורח**, ולפום צערא אגרא.

והנה בפרשת העקידה כתיב (כ"ג) "וישא אברהם את עיניו, וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, וילך אברהם ויקח את האיל וגו'" וצריך ביאור מהו הלשון "אחר", וברש"י פירש, אחרי שאמר לו המלאך אל תשלח ידך, ואחר כל דברי המלאך והשכינה, ואחר טענותיו של אברהם, אחר כך זה ראהו כשהוא נאחז בסבך, ועוד כתב ברש"י שהיה רץ אל אברהם, והשטן סובכו ומערבבו באילנות, עכ"ד.

וביאר הגר"א דסלר זצ"ל דהנה באמת הלא אמרו רז"ל שזה האיל מוכן היה לכך מששת ימי בראשית, ואפ"ה מ"מ לא בא אליו מיד ובקלות, אלא בא אליו בקושי וטורח,

והשטן סובכו באילנות, וכל זה רק אחר כל הטענות וכו', ואף שכבר אמר לו הקב"ה לאברהם אבינו 'עתה ידעת כי ירא אלוקים אתה', מ"מ שלימות העקידה הלא היתה כששחט האיל תמורתו, ולא זכה לזה אלא עי"ז ה**טורח** והקושי, ובלא הקושי לא היה זוכה לראות את האיל, ולא היה בא לשלימות העקידה.

ובגמ' אמרו (חגיגה דף ט'): "מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו וכו', א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו, אמר לי אין וכו', ופירש"י אף על פי ששניהו צדיקים לא עבדוהו בשוה, שזה עבדו יותר, ע"כ.

והדברים מבהילים, כי הלא עסקינן באדם שלמד מאה פעמים! ואין לנו השגה מה זה חזרה מאה פעמים, ואפ"ה מי שלמד עוד פעם אחת, זה עבדו יותר, וכלפיו נקרא האחר 'לא עבדו'!!!

והמשגיח רבי ירוחם זצ"ל כתב (דעת חכמה ומוסר ח"ג מאמר פ"ט) כי כל הצלחת האדם תלויה היא בענינים הקשים עליו, שעושה נגד רצונו, ואף אם יניחו כל מעשי האדם בכף מאזנים, והדברים הקשים בכף האחר, יכריע את הכף, וזה יסוד גדול, כמה קצת מאמץ עושה, וכשמתאמץ יותר עולה על הכל, ואם יודעים וזוכרים את היסוד הזה קל יותר לזכור את המטרה, כי אם יודע שהקושי מעלה ומרומם, וזוכה עי"ז לסייעתא דשמיא עצומה, ואזי טוב אחרית דבר מראשיתו.

« היכי תמצא שמשוה רבינו לא נכנס לארץ ישראל מחמת החסרון של אי התאמצות מספקת?!?! »

אמרו חז"ל בגמ' (בב"מ פו) רב יהודה אמר רב, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם עי"שליח עשה הקב"ה לבניו עי"שליח, ואל הבקר רץ אברהם, ורוח נסע מאת ה', ויקח חמאה וחלב, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, יוקח נא מעט מים (פירש"י יוקח עי"שליח) והכית בצור ויצא ממנו מים.

ואמר הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, ששמע מהסבא מקלם זצ"ל שלמד מדברי הגמרא דבר נורא בגודל הזהירות במצוות, כי אילו היה אברהם אבינו מתאמץ ומביא למלאכים מים בעצמו היה הקב"ה משלם לבניו גם כן בעצמו, ואז הרי לא היו כל הנסיון של המי מריבה, כי לא היתה נוצרת שום בעיה של מחסור במים, ומשה ואהרן היו נכנסים לארץ ישראל...

ונסיים במעשה נפלא, ברבינו המהרש"א, שזכה שחיבורו נתקבל בכל תפוצות ישראל, ונדפס בכל השטי"ן. המהרש"א היה רב ואב"ד באוסטרהא, ובלובלין היה המהר"ם הרב ואב"ד, והיתה לו ישיבה, והיה שם הג"ר שמעון זאב, בנו של המהרש"ל שהיה גם הוא ראש ישיבה.

פעם אחת פרצה מחלוקת ביניהם בפירוש דיבור אחד בתוס', ונתגלגל המחלוקת בתלמידים וכו', עד שגעשה כל העיר מהמחלוקת, עד שבאה המחלוקת אצל ראשי הקהל ופיטרו את המהר"ם מן הרבנות, ואת הג"ר שמעון זאב מראשות הישיבה, והלכו ראשי הקהל ונתנו כתב רבנות להמהרש"א, לרבנות לובלין, והמהרש"א קיבל הרבנות, ועזב רבנות אוסטרהא ובא ללובלין.

בשבת הראשונה עלה ודרש דרשה ראשונה שלו, ופתח ואמר, יש לי ב' קושיות, על הא' יש לי תירוץ ועל הב' אין לי תירוץ, הקושיא הראשונה היא מה עלה על דעתכם שאעזוב את רבנות אוסטרהא לבוא ללובלין, והלא אוסטרהא היא עיר גדולה וחשובה יותר, ועל זה אין לי תירוץ. הקושיא הב' היא, למה קיבלתי את הרבנות, ולמה עזבתי עיר אוסטרהא לטובת לובלין, ועל זה יש לי תירוץ, כי עיר שיש בה ב' בעלי בתים כמו המהר"ם והג"ר שמעון זאב, כדאי הוא לעזוב רבנות אוסטרהא ולבוא ללובלין.

אחר השבת קרא המהרש"א לראשי הקהל, ואמר גזרתי עליכם בתורת מרא דאתרא, כי המהר"ם יחזור להיות הרב ואב"ד, והג"ר שמעון זאב יעקור דירתו לפראג, ויהיה ראש ישיבה שם, ואני עוזב את הרבנות דכאן, וחזר למקומו לאוסטרהא. עד כאן הוא המעשה.

מעתה יש ללמוד ממעשי הגדולים הללו, אשר כמה טורח היה למהרש"א לעקור דירתו וכו', ולבא ללובלין וכו', ועזב את הרבנות דאוסטרהא, והיו יכולין שלא לקבלו שוב וכו', והכל כדי לתקן השלום על תילו, ולהחזיר כבוד התורה למקומו, והיה יכול לשלוח אגרת וכו', ולא עשה כן, אלא טרח עצמו בטורח עצום וגדול, כי כפי ה**טורח** כך הוא פועל ומועיל, ובלי טורח לא היה מועיל כלום, וא"כ לא בכדי זכה שנתפשטו ספריו בכל ישראל.

ולפיכך בוואו ונלמד מפרשתינו את גודל ומעלת ה**טירחה** הקלה ביותר בכל מצוה ומצוה וכמה גודל השכר אשר זוכים מכל **טירחה** ו**טירחה** בעשיית המצוה, ונתחזק ב**טירחה** של מצוה ועל ידי כן ניזכה כל אחד ואחד שיקבל שכר עד בלי די עד שיבלו שפתותינו מלומר די, די, די, אמן.

... אבל השכר שיש
על ה**טורח** במצוה
וה**הוצאות** שמשלם
עבור המצוה, בזה
ודאי לפום צערא
אגרא, והשכר הוא
לפי ה**טורח** והוצאה
שיש לאדם, וכן גם
כשבא עבירה לידו
ומתאוה לעבירה
וכופה את יצרו,
נותנין לו שכר כפי
הצער שכופה את
יצרו..."